

Τα μουσεία πηγή έμπνευσης στη λογοτεχνία

Ευαγγελία Κανταρτζή

Διευθύντρια Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

info@ekedis.gr

Περίληψη

Στο παρόν άρθρο θα αναλυθούν τα βιβλία παιδικής λογοτεχνίας που έχουν ως πηγή έμπνευσης τα μουσεία. Τα βιβλία που αναφέρονται είναι μεταφρασμένα βιβλία στην ελληνική γλώσσα και βιβλία Ελλήνων συγγραφέων. Δεν έχουν συμπεριληφθεί τα βιβλία γνώσεων που αναφέρονται στα μουσεία και στα εκθέματά τους. Η επισκόπηση έδειξε ότι τα μουσεία και ο κόσμος τους δίνουν αφορμή για τους/τις συγγραφείς να αναδείξουν τον χώρο των μουσείων. Πολλά από τα βιβλία έχουν ως θέμα την περιπέτεια και το μυστήριο ενώ πολλά έχουν ως στόχο την καλλιέργεια της μουσειακής αγωγής. Η ανασκόπηση έδειξε ότι χρειάζονται περισσότερα βιβλία αυτού του είδους και για μικρότερες ηλικίες ώστε να αποτελέσουν ένα χρήσιμο εργαλείο στα χέρια εκπαιδευτικών και γονέων για την πρώτη εξοικείωση των παιδιών με τα μουσεία ώστε να μην αντιμετωπίζονται ως μια βαρετή και ανιαρή διαδικασία.

Λέξεις Κλειδιά: Μουσείο, Λογοτεχνία, Παιδικά Βιβλία, Εικονογράφηση

1. Τα μουσεία ως έμπνευση για τη λογοτεχνία

Τα μουσεία αφηγούνται. Η κάθε μουσειακή έκθεση είναι μια αφήγηση που οργανώνει το υλικό της, τα οπτικά, λεκτικά, ηχητικά, ή άλλου τύπου «σημεία» που τη συνιστούν, έτσι ώστε να απευθύνεται συστηματικά και κωδικοποιημένα σε ένα κοινό από το οποίο εξαρτάται η ερμηνεία και η εν γένει απήχρησή της (Σηφάκη, 2020).

Το μουσείο αφηγείται μέσα από τα εκθέματα και από τον τρόπο που είναι οργανωμένα αυτά από τους/τις αρχαιολόγους, επιμελητές/τριες, μουσειολόγους, αρχιτέκτονες/σες. Όπως σε ένα βιβλίο που ξεκινάς από την αρχή για να φθάσεις στο τέλος έτσι και στο μουσείο υπάρχει μια συγκεκριμένη διαδρομή η οποία είναι σχεδιασμένη έτσι ώστε να αφηγηθεί μια ιστορία ή και πολλές όπως τις φαντάστηκαν αυτοί που σχεδίασαν την έκθεση (Νάκου, 2000).

Εικόνα 1. Εθνικό Μουσείο Φινλανδίας. Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Παράλληλα υπάρχουν και τα κείμενα, λεζάντες ή άλλου είδους κείμενα, γραπτά, προφορικά, ηλεκτρονικά ή πολυτροπικά, τα οποία χρησιμοποιούνται ως αφορμή για πολλές δράσεις γνωριμίας με αυτά, που απευθύνονται σε διαφορετικές ηλικίες, κοινωνικές ομάδες,

ενδιαφέροντα επισκεπτών/τριών, κ.λπ. Όλα αυτά λένε επίσης τη δική τους ιστορία στους/στις επισκέπτες/τριες (Μούλιου & Μπούνια, 1999).

Ωστόσο, οι ιστορίες αυτές δεν μπορούν να ολοκληρωθούν χωρίς την ενεργητική συμμετοχή των επισκεπτών/τριών. Στα μουσεία όπως και στη λογοτεχνία, οι αναγνώστες/τριες ανακαλύπτουν το κείμενο και το κατανοούν μέσα από μια συμμετοχική και διαδραστική διαδικασία που εξαρτάται πάντα από τον εκάστοτε αναγνώστη/τρια, ο οποίος/α θεωρείται συμπαραγωγός του νοήματος.

Το μουσείο και η λογοτεχνία αναπτύσσουν μια σχέση πολύπλευρη και πολυεπίπεδη καθώς σύμφωνα με την Mieke Bal (Επίτιμη Καθηγήτρια Λογοτεχνίας στο Πανεπιστήμιο του Άμστερνταμ) μία έκθεση αντικειμένων στο μουσείο μπορεί να «διαβαστεί», όπως και η λογοτεχνία, ως «κείμενο» εικονικό, συνδυασμός των δύο ή άλλο.

Τα μουσεία, επιπλέον, δίνουν έμπνευση για τη δημιουργία λογοτεχνικών κειμένων. Πολλά βιβλία, παιδικά και ενηλίκων έχουν γραφτεί και στο εξωτερικό και στην Ελλάδα αντλώντας έμπνευση από τα μουσεία και τα εκθέματά τους. Στην κατηγορία αυτή δεν συμπεριλαμβάνουμε τα καθαρά βιβλία γνώσεων με αφορμή μουσεία, εκθέσεις μουσείων, καλλιτέχνες, είδη τέχνης αλλά τα λογοτεχνικά βιβλία.

Στο άρθρο αυτό θα προσεγγίσουμε αναλυτικά τα παιδικά λογοτεχνικά βιβλία, ξένα και ελληνικά, που αντλούν έμπνευση από τον χώρο των μουσείων και των εκθεμάτων τους.

2. Βιβλία μεταφρασμένα στην ελληνική γλώσσα

Στο βιβλίο **«Χαμένοι στο Μουσείο»** ο στόχος παράλληλα με την ψυχαγωγία των μικρών αναγνωστών/τριών είναι να τους/τις διδάξει με ευχάριστο τρόπο τους κανόνες συμπεριφοράς μέσα σε ένα μουσείο.

Οι δύο ήρωες του βιβλίου **«Χαμένοι στο Μουσείο»** της Λορ Μονλουμπού, Ζιστέν και Νοεμί, απομακρύνονται από την ομάδα, χάνονται μέσα στο μουσείο και βιώνουν μια περιπέτεια. Το μουσείο αποτελεί το δανικό σκηνικό για την ιστορία της περιπλάνησης και ταυτόχρονα για την ανάδειξη της αξίας της φιλίας ανάμεσα στους δύο ήρωες. Το μοτίβο αυτό της περιπέτειας μέσα σε ένα μουσείο, στο οποίο οι ήρωες/ίδες χάνονται είναι από τα πιο αγαπημένα των συγγραφέων.

Εικόνα 2. Εξώφυλλο, Χαμένοι στο Μουσείο

Πολλά παιδικά βιβλία κινούνται στο ίδιο μοτίβο. Έτσι στο **«Μια νύχτα στο Μουσείο»** του Τρενκ Μίλαν ο ήρωας, ο φύλακας Λάρι, βιώνει μια περιπέτεια στο μουσείο καθώς χάνονται οι δεινόσαυροι που υποτίθεται έπρεπε να φυλάει. Η ιστορία αποτελεί τον τίτλο μιας σειρά επιτυχημένων ταινιών με ήρωα τον φύλακα Λάρι στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας της Νέας Υόρκης. Με αφορμή το βιβλίο κυκλοφορεί και ως ταινία κινουμένων σχεδίων.

Εικόνα 3. Εξώφυλλο, Μία νύχτα στο Μουσείο

Ο ήρωας του βιβλίου **«Το μυστικό του μουσείου»** Τομ Σκάτερχορν του Τσάνσελορ Χένρι βιώνει επίσης μια περιπέτεια. Όταν ο εκκεντρικός πατέρας του εξαφανίζεται στην Άπω Ανατολή σε αναζήτηση σπάνιων σκαθαριών, ο εντεκάχρονος Τομ Σκάτερχορν μένει για να περάσει τα Χριστούγεννα με τον θείο και τη θεία του, φύλακες του παράξενου και θαυμαστού μουσείου Σκάτερχορν. Το μουσείο είναι ετοιμόρροπο, σκονισμένο, γεμάτο με ταριχευμένα, αλλά περιέργως αληθοφανή ζώα, όλα δημιουργίες του κύριου Αυγούστου Κάτσερ, ο οποίος, μαζί με τον συγγενή του Τομ, τον σερ Χένρι Σκάτερχορν, ίδρυσε το μουσείο πριν από εκατό χρόνια. Ο μύθος λέει ότι το μουσείο κρατά καλά κρυμμένο ένα μυστικό: ένα διάσημο χαμένο ζαφείρι, που δόθηκε στον σερ Χένρι για τη δολοφονία μιας άγριας, ανθρωποφάγου τίγρης στην Ινδία. Μια ακόμα περιπέτεια σε ένα Μουσείο Φυσικής Ιστορίας που τα εκθέματα των οποίων φαίνεται ότι συγκινούν τα μικρά παιδιά.

Εικόνα 4. Εξώφυλλο, Το μυστικό του μουσείου

Στο βιβλίο **«Επιθεωρητής Φλόκος. Η υπόθεση του χαμένου φρυδιού»** ο πρωταγωνιστής είναι ο διάσημος γάτος ντετέκτιβ ο οποίος παρέα με τον σκύλο και πιστό του βοηθό, τον συμπρωταγωνιστή Νέλσον επισκέπτονται ένα μουσείο και εκεί καλούνται να λύσουν το μυστήριο της εξαφάνισης του φρυδιού από το πορτρέτο του ναυάρχου. Μέσα από χιούμορ και την περιπέτεια η ιστορία εκτυλίσσεται μέσα στους χώρους του μουσείου με την εικονογράφηση να παίζει έναν σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη της ιστορίας.

Εικόνα 5. Εξώφυλλο, Επιθεωρητής Φλόκος. Η υπόθεση του χαμένου φρυδιού

Στο βιβλίο **«Κορίτσι στο Κάστρο μέσα στο Μουσείο»** της Κέιτ Μπερνχάιμερ το θέμα είναι τελείως διαφορετικό. Το κορίτσι με τα τεράστια μάτια ζει μέσα σε ένα παιδικό μουσείο, είναι το έκθεμα στα μάτια των παιδιών-επισκεπτών/τριών. /Η αναγνώστης/τρια του βιβλίου γίνεται ο παρατηρητής/τρια των παιδιών που παρατηρούν το κάστρο με το μοναχικό κορίτσι. Το κορίτσι με τη σειρά του παρατηρεί από μέσα τα «αληθινά» παιδιά-επισκέπτες/τριες, αλλά παρατηρεί και τα μη πραγματικά παιδιά που συναντά στα όνειρά της. Αλλά και κάποιο άλλο παιδί παρατηρεί το παρατηρούμενο κορίτσι και είναι η αναγνώστρια του βιβλίου που υπάρχει μέσα στο βιβλίο του βιβλίου που κρατά το πραγματικό (Κανατσούλη, 2020). Στα πολύ θετικά του βιβλίου είναι η εξαιρετική και ονειρική μετάφραση εικονογράφηση από την Νικολέτα Τσέκολι.

Εικόνα 6. Εξώφυλλο, Κορίτσι στο Κάστρο μέσα στο Μουσείο

«Το δικό μου μουσείο» είναι ένα βιβλίο διαφορετικό. Η ηρωίδα, η οποία φεύγει από το σπίτι της για να επισκεφθεί και να γνωρίσει μουσεία, είναι ανώνυμη και τη γνωρίζουμε από την παρουσίαση των χαρακτηριστικών της, τα μακριά μαύρα μαλλιά και την κόκκινη μπλούζα. Η εικονογράφηση παίζει και εδώ πολύ σημαντικό ρόλο αλλά είναι και αυτή διαφορετική και πολύ σύγχρονη.

Εικόνα 7. Εξώφυλλο, Το δικό μου μουσείο

Ένα βιβλίο για πολύ μικρά παιδιά είναι από τη γνωστή σειρά με τον Λύκο Ζαχαρία «**Ο Λύκος Ζαχαρίας και το μυστήριο στο μουσείο**» της Orienne Lallemand. Ένα βιβλίο στόχο έχει να καλλιεργήσει τη μουσειακή αγωγή και την αγάπη για τα μουσεία, που αντιμετωπίζονται σαν μια βαρετή δραστηριότητα. Και εδώ λοιπόν επιστρατεύεται η περιπέτεια, το χιούμορ αλλά και ο αγαπημένος τους ήρωας, ο Λύκος Ζαχαρίας, για να αποδειχθεί ότι τα μουσεία μπορεί να είναι και διασκεδαστικά.

Εικόνα 8. Εξώφυλλο, Ο Λύκος Ζαχαρίας και το μυστήριο στο μουσείο

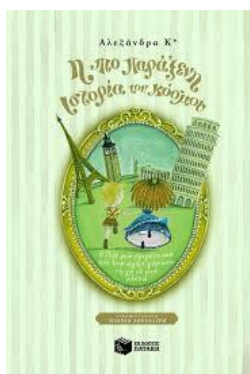
Στο βιβλίο «**Ο Κλοντ στην πόλη**» του Άλεξ Σμιθ πρωταγωνιστής είναι ένας μικρός σκύλος, ο Κλοντ. Ο Κλοντ επισκέπτεται την πόλη, πηγαίνει στο μουσείο και εκεί ξεκινάνε οι μπελάδες. Το μουσείο που επισκέπτεται είναι μεγάλο και έχει τη μορφή του ναού, όπως εικονίζεται και στο εξώφυλλο του βιβλίου. Μέσα στις αίθουσες του μουσείου ο Κλοντ θα γίνει ήρωας καθώς κατορθώνει και σώζει ένα έργο τέχνης. Η εικονογράφηση στο βιβλίο είναι σημαντική καθώς τα οπτικά μηνύματα που δίνονται στην ουσία δίνουν περισσότερες πληροφορίες από το κείμενο σε αρκετά σημεία και λειτουργούν ως προοικονομία για το τι θα ακολουθήσει.

Εικόνα 9. Εξώφυλλο, Ο Κλοντ στην πόλη

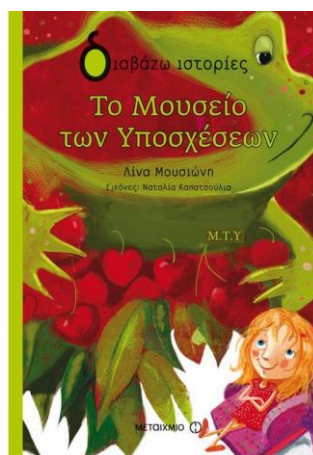
Το βιβλίο «**Η πιο παράξενη ιστορία του κόσμου ή Πώς μια πριγκίπισσα και ένα αγόρι γύρισαν τη γη σε μια νύχτα**» είναι ένα ιδιαίτερο βιβλίο που συνδέει τα μουσεία με τη λογοτεχνία. Ο πρωταγωνιστής αγαπάει τα μουσεία. Η δουλειά του είναι να τα επισκέπτεται και να γράφει κριτικές. Ανάμεσα σε αυτά που επισκέπτεται είναι και το Μουσείο Παράξενης Ιστορίας που είναι αφιερωμένα στα παραμύθια. Πρόκειται για ένα φανταστικό μουσείο αφιερωμένο στη μνήμη των παραμυθιών το οποίο βρίσκεται στη Νυρεμβέργη της Γερμανίας. Οι γνωστοί και αγαπημένοι παραμυθάδες όπως ο Όσκαρ Ουάιλντ, ο Χανς Κρίστιαν Άντερσεν, ο Σαρλ Περό περνάνε μέσα από τις σελίδες του βιβλίου και γνωστά παραμύθια υπαινίσσονται είτε από το κείμενο είτε από την υπαινικτική εικονογράφηση του βιβλίου. Η διακειμενικότητα που διαπερνά όλο το βιβλίο το κάνει ιδιαίτερα ενδιαφέρον και για εκπαιδευτικούς σκοπούς.

Εικόνα 10. Εξώφυλλο, Η πιο παράξενη ιστορία του κόσμου ή Πώς μια πριγκίπισσα και ένα αγόρι γύρισαν τη γη σε μια νύχτα

3. Βιβλία Ελλήνων συγγραφέων

Η περιπέτεια και το μυστήριο είναι κοινός τόπος και σε βιβλία Ελλήνων συγγραφέων. Στο βιβλίο της Λίνας Μουσιώνη, «**Το μουσείο των υποσχέσεων**» υπάρχει το μυστήριο και η πλοκή καθώς ένα έκθεμα εξαφανίζεται μυστηριωδώς από το Μουσείο των Υποσχέσεων και ο φύλακάς του, ο βάτραχος, ζητά τη βοήθεια της Μαργαρίτας για να εξιχνιάσει την υπόθεση. Η Μαργαρίτα τελικά τολμά και τρυπώνει στις αίθουσες του μουσείου, λύνει τους μυστηριώδεις γρίφους που συναντά στην πορεία της και ανακαλύπτει το χαμένο έκθεμα αλλά και ένα κρυμμένο μυστικό. Στόχος του βιβλίου είναι μέσα από το χιούμορ να δώσει μια άλλη οπτική του μουσείου και να δείξει στους/στις αναγνώστες/τριες ότι ένα μουσείο μπορεί να είναι ευχάριστο και διασκεδαστικό.

Εικόνα 11. Εξώφυλλο, Το μουσείο των υποσχέσεων

Στο βιβλίο της Γλυκερίας Γκρέκου «Οι κούκλες του μουσείου» οι κούκλες γίνονται αφορμή μέσα από την ιστορία της ζωής τους για μια ιστορική αφήγηση για σημαντικές στιγμές της ελληνικής ιστορίας (κλασική Ελλάδα, Βυζάντιο, Τουρκοκρατία, μικρασιατικός ελληνισμός). Η ιστορική αυτή περιήγηση γίνεται από μία κούκλα και ένα προσφυγάκι πολέμου στην Ελλάδα. Την αρχή κάνει η πλαγγόνα, η κούκλα της αρχαίας Ελλάδας. Στη συνέχεια παίρνει τον λόγο μια κούκλα του Βυζαντίου. Κατόπιν οι κουτσούνες μάς ταξιδεύουν στα χρόνια της οθωμανικής περιόδου, η Μπεμπέκα μάς κερνάει γλυκό της Σμύρνης, και ο Λουκάς στήνει παραστάσεις στα δύσκολα χρόνια της γερμανικής κατοχής. Κοινός παρονομαστής όλων των αφηγήσεων είναι η καθημερινότητα, ένας πόλεμος και, κυρίως, η παρουσία της κούκλας στη ζωή του παιδιού.

Τα βιβλία για τις μεγαλύτερες ηλικίες τα βιβλία αντλούν τα θέματά τους και συνδέονται πολύ περισσότερο με ιστορικά και κοινωνικά θέματα. Το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο φαίνεται να είναι το αγαπημένο μουσείο των συγγραφέων καθώς τρία από τα πιο σημαντικά βιβλία για μουσεία αντλούν έμπνευση από εκεί.

Εικόνα 12. Εξώφυλλο, Οι κούκλες του μουσείου

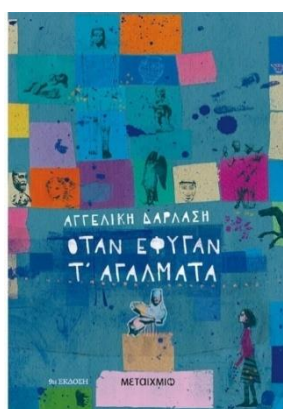
Στο «**Το άγαλμα που κρύωνε**» του Χρήστου Μπουλώτη, με την εξαιρετική εικονογράφηση της Φωτεινής Στεφανίδη, η ιστορία διαδραματίζεται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο της Αθήνας. Εκεί ο ήρωας, ο Λάμπης, έχει για καλύτερό σύντροφο στα παιχνίδια του μέσα στο μουσείο, το άγαλμα ενός μικρού παιδιού, το «**μικρό προσφυγάκι**». Το άγαλμα αυτό βρέθηκε το 1922 σε ανασκαφές στο Γεροντικό της Νύσσας και εξαιτίας της Μικρασιατικής καταστροφής μεταφέρθηκε στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Αθήνας. Η αρχαιολόγος και διευθύντρια του Μουσείου, Κλεομένη, Παπασπυρίδη-Καρούζου, πρώτη γυναίκα έφορος του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου, δεδομένου ότι το αγαλματάκι ήρθε από την αντίπερα όχθη, το ονόμασε Προσφυγάκι. Το βιβλίο μπλέκει τη μυθοπλασία με πραγματικές καταστάσεις, όπως τον χώρο του μουσείου, τα εκθέματα, την αρχαιολόγο, την ιστορία. Η προσέγγιση του προσφυγικού ζητήματος γίνεται με ευαισθησία και τρυφερότητα. Το βιβλίο έχει βραβευτεί με τρία βραβεία: Κρατικό Βραβείο παιδικής λογοτεχνίας, Βραβείο του περιοδικού ΔΙΑΒΑΖΩ, Βραβείο του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου για παιδιά Μέσης Σχολικής Ηλικίας. Το βιβλίο μπορεί να είναι η αφορμή για επίσκεψη στο Αρχαιολογικό Μουσείο ή στο Μουσείο Αφής όπου υπάρχει ένα απτικό αντίγραφο του αγάλματος αλλά και για την υλοποίηση projects με θέμα το προσφυγικό ζήτημα.

Εικόνα 13. Το άγαλμα που κρύνει και το άγαλμα στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

Μια πραγματική επίσης ιστορία που διαδραματίζεται και αυτή στο Αρχαιολογικό Μουσείο διαπραγματεύεται το βιβλίο «Όταν έφυγαν τ' αγάλματα» της Αγγελικής Δαρλάση. Η υπόθεση βασίζεται στην πραγματική ιστορία διάσωσης των αγαλμάτων του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου κατά την περίοδο της εισβολής των Γερμανών στην Αθήνα όταν οι αρχαιολόγοι προσπάθησαν να τα σώσουν από τα χέρια των κατακτητών. Μυθοπλασία και ρεαλισμός κινούνται και εδώ αγκασιάζονται και παράλληλα δίνεται η αφορμή για μια γνωριμία με τα εκθέματα του μουσείου: τις Κόρες, τον Δία/Ποσειδώνα, τον Γίγα, τη Στήλη της Ηγησούς, το γνωστό μας Προσφυγάκι, τη Σφίγγα, την Ταναγραία, τον Έφηβος των Αντικυθήρων.

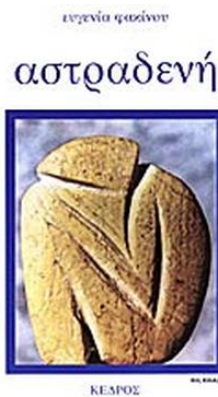

Εικόνα 14. Εξώφυλλο, Όταν έφυγαν τ' αγάλματα

Και η Ευγενία Φακίνου στην «**Αστραδενή**» παρουσιάζει την ηρωίδα, ένα κορίτσι που άφησε πίσω της τη Σύμη για να εγκατασταθεί αυτή και η οικογένειά της στην Αθήνα, ως εσωτερικοί μετανάστες, να επισκέπτεται μαζί με την τάξη της το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο. Η Φακίνου βάζει την Αστραδενή να μην ενθουσιάζεται με την επίσκεψη αυτή, άποψη με την οποία πολλά παιδιά που διαβάζουν το βιβλίο θα ταυτιστούν. Εκείνο όμως που της κάνει εντύπωση, και γι' αυτό θα γράψει είναι η παρουσία δύο αγαλμάτων που την αγγίζουν συναισθηματικά: «Δύο πράγματα θα θυμάμαι σε όλη μου τη ζωή [...] Το παιδί πάνω στο άλογο και τον Αριστόδοκο [...]».

Το παιδί πάνω στο άλογο νόμιζες ότι θα έδινε μια στ' άλογό του και θα σαλτάρει μακριά από τα κάγκελα και τα μουσεία. Και ότι ελεύθερο θα έτρεχε σε όλη την Ελλάδα. Θα ανέβαινε βουνά, θα κατέβαινε πεδιάδες, θα πήδαγε ποταμάκια κι όλο θα έτρεχε χωρίς να σταματήσει ποτέ. Νομίζω ότι το παιδί και το άλογο είναι οι πιο φυλακισμένοι άνθρωποι που έχω δει στη ζωή μου...» (Κανατσούλη, 2020).

Εικόνα 15. Εξώφυλλο, Αστραδενή

Σε ένα ακόμα του βιβλίου ο Χρήστος Μπουλώτης αντλεί έμπνευση από την ιστορία και τα μνημεία. Στο «**Το κορίτσι που φτερουγίζει στον Κεραμεικό**», ο συγγραφέας ξετυλίγει τη σύντομη ζωής της μικρής Μύρτιδος: οι προσευχές της προς τον Παρθενώνα και στην αγαπημένη της θεά, την Αθηνά, τα παιχνίδια της με τις φίλες της στη γειτονιά της στον Κεραμεικό, οι βόλτες της στο ποτάμι τον Ηριδανό, αλλά και τα πρώτα ερωτικά καρδιοχτύπια. Όμως οι κακοί οιωνοί, το ξέσπασμα του πολέμου, ο λοιμός και ο θάνατος της Μύρτιδος συμπληρώνουν το παζλ της σύντομης ζωής της. Το βιβλίο συνδέει τη μυθοπλασία με ένα πραγματικό γεγονός την ανακάλυψη το 1995 του καλοδιατηρημένου κρανίου της μικρής Μύρτιδος και την ανασύστασή του από την ομάδα του καθηγητή Μανώλη Παπααρηγοράκη (2021).

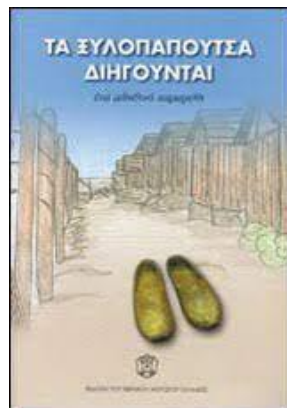

Εικόνα 16. Εξώφυλλο, Το κορίτσι που φτερουγίζει στον Κεραμεικό

Το Εβραϊκό Μουσείο της Αθήνας θα διαδραματίσει ρόλο στην πλοκή ενός άλλου βιβλίου τα «**Ξυλοπάπουτσα**» της Τρέβεζα - Σούση, Οριέττα. Τα ξυλοπάπουτσα γίνονται η αφορμή για την αφήγηση της ιστορίας μέσα από την εμπειρία ενός νεαρού αγοριού, διευκολύνοντας έτσι την εισαγωγή των μαθητών σ' αυτό το δύσκολο και σημαντικό θέμα. Η αφήγηση βασίζεται σε πραγματικές ιστορίες από το στρατόπεδο συγκέντρωσης Μπέργκεν-Μπέλσεν, καταγεγραμμένες στο Εβραϊκό Μουσείο, καθώς και σε αυθεντικά αντικείμενα από τη Συλλογή Ολοκαυτώματος του Μουσείου. Στο βιβλίο, τα ίδια τα ξυλοπάπουτσα διηγούνται την ιστορία τους: πώς, από ένα δέντρο σε ένα δάσος της Γερμανίας κατέληξαν στην προθήκη του Ολοκαυτώματος στο Εβραϊκό Μουσείο, με σκοπό να λένε σε όλους του/τις επισκέπτες/τριες την απίστευτη ιστορία τους. Μέσα από τη διαδρομή των ξύλινων παπουτσιών, γνωρίζουμε το ανώνυμο παιδί του στρατοπέδου, την προσπάθειά του να επιβιώσει στον απάνθρωπο αυτό τόπο, τα συναισθήματα και τις ανησυχίες του. Η αφήγηση βασίζεται σε πραγματικές ιστορίες από το στρατόπεδο συγκέντρωσης Μπέργκεν Μπέλσεν, καταγεγραμμένες στο Εβραϊκό Μουσείο, καθώς και σε αυθεντικά αντικείμενα από τη

Συλλογή Ολοκαυτώματος του Μουσείου. Η εικονογράφηση έγινε με βάση φωτογραφίες του στρατοπέδου και στοιχεία από τις μαρτυρίες επιζήσαντων, που έδωσαν πληροφορίες για την τοπογραφία και τις συνθήκες διαβίωσης τους εκεί. Το βιβλίο μπορεί να λειτουργήσει ως αυτούσιο ανάγνωσμα ή να χρησιμοποιηθεί στην τάξη, για την προετοιμασία των παιδιών πριν από μια επίσκεψη στο Εβραϊκό Μουσείο. Μπορεί επίσης να βοηθήσει γονείς που επισκέπτονται το Μουσείο με τα παιδιά τους (Γουλής, 2013; Κανατσούλη, 2020).

Εικόνα 17. Εξώφυλλο, Ξυλοπάπουτσα

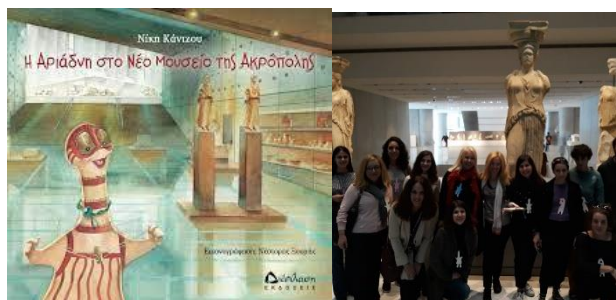
Το Νέο Μουσείο Ακρόπολης δίνει έμπνευση σε πολλούς συγγραφείς. Στο βιβλίο του Γιώργου Κατσέλη «**Η δέκατη τρίτη θεά και τα κλεμμένα γλυπτά**» ηρωίδα είναι η Μελίνα η οποία ζει στην Ακρόπολη. Συντροφιά της έχει μια σειρά από γλυπτά που είχε φιλοτεχνήσει με περισσή μαστοριά ο παππούς της, ο μεγάλος γλύπτης Φειδίας. Αρχαίοι θεοί και θεές, Γίγαντες, Κένταυροι, Τιτάνες και Αμαζόνες είναι οι αχώριστοι φίλοι της Μελίνας. Σκοπός της ζωής της είναι να φυλάει τα γλυπτά παντοτινά από κάθε πονηρό χέρι. Το κακό όμως που παραφυλάει πολύ κοντά της γρήγορα θα τη βάλει σε μεγάλες περιπέτειες.

Εικόνα 18. Εξώφυλλο, Η δέκατη τρίτη θεά και τα κλεμμένα γλυπτά

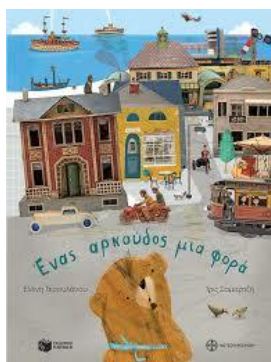
Στο βιβλίο της Νίκης Κάντζου «**Η Αριάδνη στο νέο Μουσείο της Ακρόπολης**» η Αριάδνη είναι μια πλαγγώνα που ζει στο Νέο Μουσείο της Ακρόπολης. Παρέα της η Πεπλοφόρος, οι ίπποι, οι Καρυάτιδες, ο Μοσχοφόρος, η Κόρη με το κυδώνι, η θεά Αθηνά, η Κόρη με τα κόκκινα παπούτσια. Μέσα από την ιστορία της γνωρίζουμε την ιστορία των εκθεμάτων του Μουσείου με απλό και αβίαστο τρόπο. Το βιβλίο απευθύνεται σε παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας, με στόχο να αναπτύξουν μια βιωματική σχέση με εκθέματα του συγκεκριμένου χώρου. Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου περιλαμβάνονται δραστηριότητες-παιχνίδια που συνδέουν τα παιδιά-επισκέπτες με το μουσείο.

Εικόνα 19. Η Αριάδνη στο νέο Μουσείο της Ακρόπολης και Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα βασισμένο στο βιβλίο από το Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης

Με εξαιρετικό τρόπο η Ελένη Γερουλάνου αναδεικνύει το Μουσείο Παινιδιών του Μπενάκη με ένα μοναδικό βιβλίο. Το «Ένας Αρκούδος μια φορά» καταπιάνεται με περιπέτειες δίνοντας την αφορμή στους/στις αναγνώστες/τριες να γνωρίσουν τα εκθέματα με έναν διασκεδαστικό τρόπο. Εξαιρετική και η εικονογράφηση της Ίρις Σαμαρτζή που επιτείνει την αισθητική απόλαυση που δημιουργεί το βιβλίο.

Εικόνα 20. Εξώφυλλ, Ένας Αρκούδος μια φορά

Ένα βιβλίο για μικρά παιδιά είναι το «Μια μέρα στο μουσείο» της Μαριλίτας Χατζημποντόζη. Το βιβλίο αυτό επιχειρεί να κάνει τους μικρούς αναγνώστες να αντιμετωπίσουν τα μουσεία ως κάτι διασκεδαστικό, μπορεί δηλαδή να χρησιμοποιηθεί και αυτό ως βιβλίο για την καλλιέργεια της μουσειακής αγωγής από πολύ μικρή ηλικία. Πρωταγωνιστής του βιβλίου είναι ο μικρός Φειδίας που επισκέπτεται ένα μουσείο! Στο μουσείο όμως τον πολύτιμοι θησαυροί για να του χαρίσουν απρόβλεπτες εκπλήξεις.

Εικόνα 21. Εξώφυλλο, Μια μέρα στο μουσείο

Γνωριμία με τον Βράχο της Ακρόπολης είναι ο στόχος ενός εξαιρετικού βιβλίου της Άννας Βασιλειάδη με τίτλο «Η Γούπυ στην Ακρόπολη». Η μικρή πρωταγωνίστρια η Γούπυ,

ηρωίδα και άλλων βιβλίων, πηγαίνει μαζί με την τάξη της, εκδρομή στην Ακρόπολη. Η εκδρομή γίνει την αφορμή για να γνωρίσουν τον Βράχο της Ακρόπολης αλλά και για να θυγούν σημαντικά θέματα όπως αυτό της Αρχαιοκαπηλείας!

Εικόνα 22. Εξώφυλλο, Η Γούπυ στην Ακρόπολη

Ένα ακόμα ιδιαίτερο βιβλίο δημιουργήθηκε από το Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης και περιλαμβάνει ιστορίες που έχουν γράψει παιδιά. Τα κείμενα προέρχονται από Διαγωνισμό που διοργάνωσε το μουσείο με αφορμή τον εορτασμό της Διεθνούς Ημέρας Μουσείων για μαθητές/τριες Β/θμιας Εκπαίδευσης. Τα δεκαπέντε έργα που διακρίθηκαν εκδόθηκαν σε βιβλίο από τις Εκδόσεις του Μουσείου. Το θέμα του Διαγωνισμού ήταν «Περιπέτεια στο Μουσείο» και τα παιδιά μπορούσαν να αναφερθούν σε οποιοδήποτε μουσείο ήθελαν (Τα βραβευμένα διηγήματα μπορείτε να τα διαβάσετε <http://ekedisy.gr/peripeteia-sto-moyseio/>).

Εικόνα 23. Εξώφυλλο, Διεθνής Μαθητικός Διαγωνισμός «Περιπέτεια στο Μουσείο»

4. Αντί Επιλόγου

Η λογοτεχνία και η μυθοπλασία αποτελούν έναν από τους πιο ευχάριστους και αποτελεσματικούς τρόπους για να ζωντανέψει το παρελθόν. Κατάλληλα λογοτεχνικά κείμενα μπορούν να αξιοποιηθούν ώστε το παρελθόν να αποκτήσει περισσότερο ενδιαφέρον και να προκαλέσει την ενεργητική συμμετοχή των μαθητών/τριών. Εξάλλου η σχέση της ιστορίας με τη λογοτεχνία είναι πολύ στενή καθώς ο ιστορικός λόγος συχνά χρησιμοποίησε και χρησιμοποιεί φόρμες λογοτεχνικές.

Η ανασκόπηση των παιδικών λογοτεχνικών βιβλίων με θέμα τα μουσεία έδειξε ότι υπάρχουν αρκετά βιβλία, μεταφρασμένα και ελληνικά αλλά σίγουρα θα μπορούσαν να είναι περισσότερα και να περιλαμβάνουν και τις μικρότερες ηλικίες. . Πολλές από τις ιστορίες των βιβλίων αυτών, που εκτυλίσσονται σε μουσεία είναι ιστορίες μυστηρίου και τρόμου καθώς

ίσως τα μουσεία με το είδος των εκθεμάτων τους και τη σύνδεση με το παρελθόν αποτελούν το ιδανικό σκηνικό για ιστορίες τέτοιου είδους οι οποίες έχουν και ένα φανατικό κοινό μικρών αναγνωστών/τριών.

Τα βιβλία που παρουσιάστηκαν μπορούν να χρησιμοποιηθούν από γονείς και εκπαιδευτικούς πέρα από την αισθητική απόλαυση που μπορεί να προσφέρουν στα παιδιά, τα περισσότερα μάλιστα έχουν και εξαιρετική εικονογράφηση, για να καλλιεργήσουν τη μουσειακή αγωγή από πολύ μικρή ηλικία ώστε τα παιδιά να σταματήσουν να θεωρούν τα μουσεία ως μια βαρετή διαδικασία. Τα βιβλία παιδικής λογοτεχνίας μπορούν να λειτουργήσουν ως διαμεσολαβητές ανάμεσα στους/στις μικρούς/ές αναγνώστες/τριες και το μουσείο. Να διευκρινιστεί ότι στην παρουσίαση δεν αναφέρθηκαν τα Παιδικά Βιβλία που ανήκουν στην κατηγορία των Βιβλίων Γνώσεων, στην οποία υπάρχουν πολλά και πολύ αξιόλογα βιβλία όπως της Εύης Πίνη, της Ελένης Σβορώνου, της Πόπης Κύρδη, της Μαρίζας Ντεκάστρο. Σε μια άλλη εισήγηση θα αναφερθούμε και σε αυτά.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ελληνόγλωσση

- Αραβανή, Ε. & Μπλιούμη, Α. (2018). Δημιουργώντας...στο Νέο Σχολείο! Ιδέες και τεχνικές Δημιουργικής Γραφής για το μάθημα της Λογοτεχνίας. Στο Γ. Παπαδημητρίου, Χ. Κωσταρής (επιμ.), *3ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εκπαίδευση στον 21ο αιώνα: Αναζητώντας την καινοτομία, την τέχνη, τη δημιουργικότητα*, 20-22 Απριλίου 2018, Αθήνα: Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης του ΕΚΕΔΙΣΥ, 199-205. <http://ekedisy.gr/praktika-3ou-synedrioy/>
- Βλίζος, Σ & Παπαγιάννη Μ., (2020). Εικονογραφήματα: Μια εναλλακτική διδακτική προσέγγιση της λογοτεχνίας στην Α' Λυκείου. *Museumedu*, 7, 68-88.
- Βρεττός, Γ. (1996). *Σχεδιασμός και Αξιολόγηση Αναλυτικού Προγράμματος Ιστορίας*, Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Γιούργα, Ν., (2022). Πρόταση Δημιουργικής Γραφής απευθυνόμενη σε ενήλικες, με αφορμή μια μουσειακή έκθεση. Στο Ε. Κανταρτζή & Θ. Φουργκατσιώτης (επιμ..) *Εκπαίδευση και Πολιτισμός στον 21^ο αιώνα*. Αθήνα: Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης του ΕΚΕΔΙΣΥ, Α' τόμος, 479-481, <https://ekedisy.gr/praktika-7oy-panellinioy-synedrioy-ekpaideysi-kai-politismos-ston-21o-aiona/>
- Γκράτζιου, Β., (2020). Μουσείο και δημιουργική γραφή: Δημιουργία λογοτεχνικών κειμένων από μαθητές/τριες Λυκείου με έναυσμα το Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης. *Museumedu*, 7, 114-132.
- Γουλής, Δ., (2009). 'Ενσυναίσθηση, κριτική σκέψη και δημιουργικότητα με αφετηρία την εικόνα του άλλου στις ταινίες επιστημονικής φαντασίας'. Στο Πανελλήνιο Συνέδριο: Παιδί και Οπτικοακουστικά Μέσα Επικοινωνίας, 21-22 Νοεμβρίου 2009, Θεσσαλονίκη, Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών Α.Π.Θ. Ανάκτηση από <http://www.scribd.com/doc/49612017/>
- Γουλής, Δ., (2013). Η σιωπή της Ρουθ και η φωνή της Ρεβέκκας: εικόνες Εβραίων και απόηχοι της Shoah στην ελληνική λογοτεχνία για παιδιά και νέους. *Ηλεκτρονικό Περιοδικό Κείμενα*, 17
- Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (ΦΕΚ 1366/τ. Β (18-10-2001), ΦΕΚ 1373/τ. Β' (18-10-2001), ΦΕΚ 1376/τ. Β' (18-10-2001)
- Καλεσοπούλου, Δ. & Κουσερή, Γ., (2020). Γράφοντας τις δικές μας «Οδύσσειες»: Η δημιουργική προσέγγιση του μουσειακού κόσμου μέσα από τον κόσμο της λογοτεχνίας. *Museumedu*, 7, 89-113.

- Κανατσούλη, Μ., (1994). Διδακτική προσέγγιση παιδικού μυθιστορήματος. Απόπειρα ανάγνωσης του Μεγάλου περίπατου του Πέτρου, *Επιθεώρηση Παιδικής Λογοτεχνίας*, 9, 95-103.
- Κανατσούλη, Μ., (2020). Χίλιες και μια νύχτες στα Μουσεία των παιδικών λογοτεχνικών βιβλίων, *Museumedu*, 7, 35-46
- Κανταρτζή, Ε., (2002). *Ιστορική Αναδρομή της Εικονογράφησης των Παιδικών και Σχολικών Βιβλίων*, Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Κανταρτζή, Ε., (2003). *Τα στερεότυπα του ρόλου των φύλων στα σχολικά εγχειρίδια του δημοτικού σχολείου*, Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Καρδούλια, Κ., Σηφάκη, Ε. Νικονάνου, Ν. (2022) Ταξιδεύοντας στο μουσείο με ένα παιδικό βιβλίο. Στο Ε. Κανταρτζή & Θ. Φουργκατσιώτης (επιμ.) 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο: *Το εκπαιδευτικό παιχνίδι και η τέχνη στην εκπαίδευση και στον πολιτισμό*. Αθήνα: Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης του ΕΚΕΔΙΣΥ, Α' τόμος, 66-76, <https://ekedisy.gr/praktika-7oy-panelliniou-synedriou-ekpaideysi-kai-politismos-ston-21o-aiona/>
- Κιοσσές, Σπ. (2021). Μουσείο, Αφήγηση και Δημιουργική Γραφή, Ανακτήθηκε από: <https://www.culturebook.gr/meletes-dokimia/mouseio-afigisi-kai-dimiourgiki-grafi-tou-spyrou-kiosse.html>
- Κωτόπουλος, Τ. (χ.χ.). Δημιουργική Γραφή και Δημιουργικότητα-Αντί Εισαγωγής, Ανακτήθηκε στις 25/07/2020 από το <http://impschool.gr/deltio-site/?p=62>
- Krees, G. & Th. Van Leeuwen (2001). Multimodal discourse. London: Arnold. στο Γρόσδος, Σ. (2009). Οπτικοακουστικός γραμματισμός και εκπαίδευση. Το παιδί παραγωγός οπτικοακουστικών προϊόντων, στο: Γρόσδος, Σ., Κανταρτζή, Ε., Πλιόγκου, Β. (επ.), Πανελλήνιο Συνέδριο Παιδί και Οπτικοακουστικά Μέσα Επικοινωνίας, Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών Α.Π.Θ.-Μορφωτικό Ίδρυμα Ένωσης Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Μακεδονίας-Θράκης, Θεσσαλονίκη 21-22 Νοεμβρίου 2009)
- Kress, G. & van Leeuwen, T. (2010). *Η ανάγνωση των εικόνων: Η γραμματική του οπτικού σχεδιασμού*. Αθήνα: Επίκεντρο.
- Μαστραπάς Α., (2011). Η προσέγγιση των πηγών ως παιδαγωγικό αγαθό και ως εκπαιδευτική τεχνική στη διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας. Πρακτικά Συνεδρίου: *Η διδασκαλία της Ιστορίας στη Μέση Εκπαίδευση*, Σύνδεσμος Ελλήνων Κυπρίων Φιλολόγων – Πανελλήνια Ένωση Φιλολόγων, Λεμεσός 3–4 Οκτωβρίου 2008, Λευκωσία.
- Mortaki, S., & Blioumi, A. (2016). Μουσείο, λογοτεχνία και εκπαίδευση: ενδεικτικά παραδείγματα από Ελλάδα και Γερμανία. *Διάλογοι! Θεωρία και πράξη στις επιστήμες αγωγής και εκπαίδευσης*, 2, 103–117.
- Μούλιου, Μ., & Μπούνια, Α., (1999). (επιμ). Αφιέρωμα στη Μουσειολογία- Ο Επαγγελματίας του Μουσείου, *Αρχαιολογία και Τέχνες*, 7.
- Μούλιου, Μ., & Μπούνια, Α. (1999). (επιμ). Αφιέρωμα στη Μουσειολογία- Μουσείο και Επικοινωνία», *Αρχαιολογία και Τέχνες*, Τευχ. 7.
- Νάκου, Ε. (2000). *Τα παιδιά και η ιστορία*, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Παπαρηγοράκης, Μ., Ρηγάτου, Α., Σαμπρή, Μ. (2021). Η Μύρτις πάει σχολείο...Στο Κανταρτζή, Ε., Παπαδημητρίου, Γ., & Κωσταρής, Χ., (επιμ). *Εκπαίδευση στον 21ο αιώνα:Ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, της δημιουργικότητας και της καινοτομίας*, Δ' Τόμος, 243-252, <https://ekedisy.gr/praktika-4oy-panelliniou-synedriou-ekpaideysi-ston-21o-aiona-anaptyxi-tis-kritikis-skepsis-tis-dimiourgiotitas-kai-tis-kainotomias/>
- Παπαϊωάννου, Η. (2009). Το παιδί στην εποχή της μαζικής κατανάλωσης εικόνων. Στο Σ. Γρόσδος Ε. Κανταρτζή & Β. Πλιόγκου (Επιμ.), *Παιδί και οπτικοακουστικά Μέσα*

- Επικοινωνίας. Πρακτικά Συνεδρίου. Θεσσαλονίκη 21-22/11/2009. Θεσσαλονίκη: Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών ΑΠΘ-Μορφωτικό Ίδρυμα Ένωσης Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Μακεδονίας-Θράκης, 101-109.
- Πλειός, Γ. (2005). *Πολιτισμός της εικόνας και εκπαίδευση: ο ρόλος της εικονικής ιδεολογίας*. Αθήνα: Πολύτροπον.
- Πυρπύλη, Σ. (2020). Η λογοτεχνική μαρτυρία ως μουσειακό υλικό, στη σφαίρα της δημόσιας ιστορίας: Από το ημερολόγιο στο Μουσείο Άννας Φρανκ. *Museumedu*, 7, 47-67.
- Ranofsky, E. (1991). Μελέτες Εικονολογίας. (Α. Παππάς, Μτφ.) Αθήνα: Νεφέλη.
- Pearce, S., (2002). *Μουσεία, αντικείμενα και συλλογές*. Θεσσαλονίκη: Βάνιας, Θεσσαλονίκη.
- Σηφάκη, Ε., (2020). Τα μουσεία στη λογοτεχνία-Η λογοτεχνία στα μουσεία. *Museumedu*, 7, 9-17.
- Σουλιώτης, Μ. (2012). *Δημιουργική Γραφή. Οδηγίες Πλεύσης για τον εκπαιδευτικό*. Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Ανακτήθηκε στις 1/7/2020 από <https://www.openbook.gr/dimiourgiki-grafi/>
- Σουλιώτης, Μ. (2012). Για το ταλέντο και την έμπνευση, *Κείμενα: 15*. Ανακτήθηκε στις από <http://keimena.ece.uth.gr/main/t15/01-souliotis.pdf>
- Συμεωνάκη, Α., & Γκράτζιου Β., (2020). Μουσείο και δημιουργική γραφή: δημιουργία λογοτεχνικών κειμένων από μαθητές/τριες Λυκείου με έναυσμα το Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης, *Museumedu*, 7, 114-132.
- Συμεωνίδης, Θ., (2020). Αισθητικές και αφηγηματικές προσεγγίσεις του μουσείου ως διαμεσικής αναφοράς στην «πυξίδα» του Ματίας Έναρ. *Museumedu*, 7, 18-35.

Ξενόγλωσση

- ACRL. (2011). ACRL Visual Literacy Competency Standards for Higher Education.
- ACRL. (2016). Information Literacy Competency Standards for Higher Education. Ανακτήθηκε από στις 2/5/2016.
- Ausburn, L. J. & Ausburn, F. B. (1978). Visual Literacy: Background, Theory and Practice, *Innovations in Education & Training International*, 15 (4), pp. 291-297.
- Avgerinou, M. D. (2003). A mad-tea party no-more: Revisiting the visual literacy definition problem. In R. E. Griffin, V. S. Williams, & L. Jung (Eds.) *Turning Trees* (pp. 29-41). Loretto, PA: IVLA.
- Avgerinou, M. D. (2009). Re-viewing visual literacy in the “bain d’images” era. *TechTrends*, 53(2), pp. 28-34.
- Browne, A. (2004). *The Shape Game*. UK: Random House Children’s Publishers.
- Debes, J. (1969). The loom of visual literacy: an overview. *Audiovisual Instruction*, 14 (8), pp. 25-27.
- Hooper-Greenhill, E., (2000). *Museums and the Interpretation of Visual Culture*, London: Routledge, 4, 15.
- Hortin, J. (1983). Visual Literacy and Visual Thinking. In Burbank, L. and Pett, D. (eds) in *Contributions to the study of visual literacy* IVLA (pp. 92-106). Bloomington, IN: International Visual Literacy Association.
- Kress, G. & van Leeuwen, T. (2001). *Multimodal Discourse: The modes and media of contemporary communication*. London: Arnold.
- Lehman, B. (2006). *Museum Trip*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Mirzoeff, N. (1998). What is visual culture? Στο N. Mirzoeff (Επιμ.), *The Visual Culture Reader*. London, New York: Routledge.
- Reeve, J., (1981). Education in Glass Case Museum. *Journal of Education in Museums*, 2, 2-13.

- Rice, D., (1992). Vision and Culture. In Patterns in Practice. *Selections from the Journal of Museum Education*, Left Coast Press, Washington, 144-152.
- Sinatra, R. (1986). *Visual Literacy Connections to Thinking, Reading and Writing*. Ch. C. Thomas, Springfield, IL.
- The Visual Literacy Toolbox: Learning to read images. (n.d.). Ανακτήθηκε από [://www.humanities.umd.edu/vislit/](http://www.humanities.umd.edu/vislit/)

Βιβλία παιδικής λογοτεχνίας για τα μουσεία

- Αλεξάνδρα Κ., (2011). *Η πιο παράξενη ιστορία του κόσμου*. Αθήνα: Πατάκης.
- Βαλαβάνης Π. (2017). *Ο λόφος με τα κρυμμένα μυστικά*. Αθήνα: Πορφύρα.
- Βασιλειάδη Α. (2007). *Η Γούπυ στην Ακρόπολη*. Αθήνα: Χατζηλάκος
- Γαρμπή, Έ. (2017). *Δέλτα Χι και ο Μηχανισμός των Αντικυθήρων*. Αθήνα: Κόκκινη Κλωστή Δεμένη.
- Γερουλάνου Ε., (2018). *Ένας αρκούδος μια φορά*, (εικον. Ίρις Σαμαρτζή). Αθήνα: Πατάκης και Μουσείο Μπενάκη.
- Γερουλάνου Ε., (2016). *Ο Νικηφόρος ανακαλύπτει τα συναισθήματα*. Με οδηγό τα Κυκλαδικά ειδώλια. Αθήνα: Πατάκης.
- Γκρέκο, Γ. (2020). *Οι κούκλες του μουσείου*. Αθήνα: Ψυχογιός.
- Δαρλάση Α. (2015). *Όταν έφυγαν τ' αγάλματα*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Δόλλη, Ν. (2015). *Νύχτες χωρίς την Κάρυ, μια ιστορία για την έκτη Καρυάτιδα* (Ε. Οικονομοπούλου, εικ..Κ. Αντωνιάδη, επιμ.). Αθήνα: Καλειδοσκόπιο.
- Duffy, C. A. (2017). *Το κορίτσι στο κάστρο μέσα στο Μουσείο* (Μτφ. Σ. Τζαλή, εικονογράφηση N. Ceccoli). Αθήνα: Λιβάνης.
- Φρανκ Β. (2014), *Ο μικρός Φρανκ αρχιτέκτονας* (Μτφ. Χ. Μπουλώτης), Αθήνα: Μέλισσα. (από το μουσείο Μομα).
- Φρανκ Β. (2015). *Η μικρή Σάρλοτ σκηνοθέτις* (Μτφ. Β. Ηλιόπουλος). Αθήνα: Μέλισσα (από το μουσείο Μομα).
- Ζέη Α., (2014). *Η Αλίκη στη χώρα των μαρμάρων* (εικ. Σ. Ζαραμπούκα). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Κάντζου Ν. (2015). *Η Αριάδνη στο νέο Μουσείο Ακρόπολης*. Αθήνα: Διάπλαση.
- Κατσέλης Γ., (2013). *Η δέκατη τρίτη θεά και τα κλεμμένα γλυπτά*. Αθήνα: Ψυχογιός.
- Κ, Α. (2011). *Η πιο παράξενη ιστορία του κόσμου ή Πώς μια πριγκίπισσα και ένα αγόρι γύρισαν τη γη σε μια νύχτα* (Η. Δουλαδίκη, εικ.. Μ. Τικοπούλου, Επιμ.). Αθήνα: Πατάκης.
- Κύρδη Κ., & Πίνη Ε., (2010). (επιμ.). *Πάμε στο μουσείο της Ακρόπολης; Εκπαιδευτική περιήγηση με δραστηριότητες και παιχνίδια*. Αθήνα: Παπαδόπουλος.
- Λαμ Σαμ, Κ. (2019). *Επιθεωρητής Φλόκος: η υπόθεση του χαμένου φρυδιού* (Α. Κιόγκαν, Εικον. · Φ. Μανδηλαράς, Μτφ.). Αθήνα: Πατάκης.
- Lallemend O., (2021). *Ο λύκος Ζαχαρίας και το μυστήριο στο Μουσείο*. Αθήνα: Παπαδόπουλος.
- Λιούι Ε., (2019). *Το δικό μου μουσείο*. Αθήνα: Εκδόσεις Πουά.
- Λιόνι Λ. (2016). *Το όνειρο του Μαθιού* (Σ. Ζούπα, Διασκ. · Μ. Παπαγιάννη, Μτφ.). Αθήνα: Πατάκης.
- Μουσιώνη Λ., (2016). *Το μουσείο των υποσχέσεων*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Μονλουμπού Λ. (2016). *Χαμένοι στο Μουσείο*. (Μτφ. Μ. Ταυρή). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Μπάρκα Π., & Μερτ, Γ., (2012). *Στην πόλη της Νίκης. Εφορία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Πρέβεζας – Άρτας*. Αθήνα: ΥΠΑΙΘΠΑ – Γενική Γραμματεία Πολιτισμού – ΛΓ' ΕΠΚΑ.

- Μπορμπουδάκη Κ., (2017). *Μικροί Αρχαιολόγοι, τα δέκα πρώτα σου βήματα στον φανταστικό κόσμο της Αρχαιολογίας*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Κυριακίδη.
- Μπουλώτης Χ. (1999). *Το άγαλμα που κρύωνε*. (εικ. Στεφανίδη, Φ.) Αθήνα: Πατάκης.
- Μπουλώτης Χ. (2011). *Ένα κορίτσι φτερουγίζει στον Κεραμεικό*. (εικ. Παπατσαρούχας Β.) Αθήνα: Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς.
- Μουσιώνη, Λ. (2016). *Το μουσείο των υποσχέσεων*. (εικ. Ναταλία Καπατσούλια). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Μυρογιάννη Έ., (2016). *Τα φαντάσματα του Θόδωρου Παπαγιάννη*. Αθήνα: Καλειδοσκόπιο.
- Mayhew, J. (2011). *Η Μαριάννα και οι ιμπρεσιονιστές* (εικ. Κ. Γιαννίκου, Μτφ.). Αθήνα: Μοντέρνοι Καιροί.
- Ντεκάστρο, Μ., & Βαλαβάνης, Π., (2004). *Μικρές Ιστορίες του Μουσείου, Θησαυροί του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου*. Αθήνα: Κάστωρ.
- Ντεκάστρο Μ., (2008). *Στο Μουσείο*. (εικ. Μυρτώ Δεληβοριά). Αθήνα: Παπαδόπουλος.
- Ντεκάστρο Μ., (2011). *Περπατώντας τις εποχές του Βυζαντίου: Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο Αθηνών*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Nelson J. (2019). *Βιβλιομουσείο* (μτφ. Μαρίζα Ντεκάστρο), (εικον. Richard Wilkinson). Αθήνα: Παπαδόπουλος.
- Πίνη Ε., & Κύρδη, Κ. (2008). *Με τη Γλαύκη στην Αρχαία Αγορά της Αθήνας, Εκπαιδευτική περιήγηση με δραστηριότητες και παιχνίδια*. Αθήνα: Παπαδόπουλος.
- Πίνη Ε., & Κύρδη, Κ., (2009). *Ο Ίκαρος αφηγείται ιστορίες για αγάλματα στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο. Εκπαιδευτική περιήγηση με δραστηριότητες και παιχνίδια*. Αθήνα: Παπαδόπουλος.
- Πλατή Μ., (2008). *Οι φίλοι μου τα ειδώλια*. Αθήνα: Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.
- Πλατή Μ., (2013). *Άνθρωπος ή βιολί;* (εικον. Χαρά Μαραντίδου). Αθήνα: Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης και Καλειδοσκόπιο.
- Σβορώνου Ε., (2013). *Όλα για τη φανέλα*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Σβορώνου Ε. (2013). *Τα δεκατρία φτερνίσματα*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Ένα βιολί διηγείται! Εκπαιδευτικός Οδηγός για τα λαϊκά μουσικά όργανα – Νάνση Τουμπακάρη – Καλειδοσκόπιο.
- Σμιθ, Α. Τ. (2019). *Ο Κλοντ στην πόλη* (εικ. Σ. Γρηγορίου, Μτφ.). Αθήνα: Ψυχογιός.
- Τρέβεζα-Σούση Ο. (2005). *Τα ξυλοπάπουτσα διηγούνται*. Αθήνα: Εβραϊκό Μουσείο της Ελλάδος.
- Τρενκ Μ., (2008). *Μια νύχτα στο μουσείο*. Αθήνα: Λιβάνη.
- Φακίνου Ε. (1982). *Αστραδενή*. Αθήνα: Κέδρος.
- Φωκά Ι. & Βαλαβάνης, Π. (1990). *Τα αγγεία και ο κόσμος τους*. (εικ. Ζαραμπούκα, Σ.). Αθήνα: Κέδρος.
- Χατζημποντόζη, Μ., (2017). *Μια μέρα στο Μουσείο*. Αθήνα: Ψυχογιός.

